

Publiskā sektora ēku energoefektivitāte

2018.gada septembris

Kopsavilkums

Eiropas Savienībā ēkas patērē aptuveni 40% no kopējās enerģijas un tās rada 36% no kopējām oglekļa dioksīda emisijām. Lai arī aptuveni trešā daļa ēku Eiropas Savienībā ir vecākas par 50 gadiem, katru gadu tiek renovēti tikai 0,4-1,2% no šīm ēkām. Publiskajam sektoram piederošās vai tā izmantotās ēkas veido aptuveni 10 – 12% no kopējās Eiropas Savienības ēku platības. Tāpēc šajā jomā iespējams ievērojami ietaupīt enerģiju. Publiskais sektors var rādīt priekšzīmi ēku renovācijas veikšanā, palielinot energoefektivitāti publiskā sektora ēkās, tādējādi veicinot arī sabiedrības zināšanas un izpratni par jaunu tehnoloģiju un būvniecības iespējām.

Ēkas energoefektivitāte ir relatīvs enerģijas daudzums, kas raksturo konkrētajai ēkai (t.sk. apkurei, karstā ūdens apgādei un apgaismojumam) nepieciešamās enerģijas patēriņu

Tāpēc gan *Energoefektivitātes direktīvā*, gan *Ēku energoefektivitātes direktīvā* ir noteikts, ka publiskajam sektoram ir vadošā loma energoefektivitātes veicināšanā un tam jādemonstrē priekšzīme sabiedrībai. *Energoefektivitātes direktīvā* publiskā sektora vadošā loma ir noteikta kā pienākums katru gadu renovēt 3% no centrālā valdības ēku platības vai arī īstenot citus alternatīvus pasākumus, kas nodrošina enerģijas ietaupījumu. Tas ļauj valstij demonstrēt priekšzīmi un būt piemēram visai sabiedrībai energoefektivitātes pasākumu veikšanā.

Lai izpildītu centrālās valdības ēku renovācijas mērķi, valstis var izvēlēties vienu šādām pieejām:

- 1) katru gadu renovēt 3% no ēku kopējās platības (standarta pieeja);
 - 2) vai šajās ēkās veikt citus pasākumus, kas sniedz līdzvērtīgu enerģijas ietaupījumu, piemēram, paradumu maiņa un iekārtu nomaiņa (alternatīvā pieeja).
-

Papildu prasības attiecībā uz publiskā sektora ēkām ir noteiktas arī *Ēku energoefektivitātes direktīvā*. Tās ietver obligātu ēku energosertifikāciju un energosertifikātu izvietošanu publiski redzamā vietā, kā arī nosaka datumu, kad visām jaunuzceltajām publiskā sektora ēkām un ēkām, kas tiek izmantotas publiskā sektora vajadzībām, ir jāatbilst gandrīz nulles enerģijas ēku prasībām. Tāpat *Ēku energoefektivitātes direktīva* nosaka, ka dalībvalstīm jānodrošina valsts iestādes īstenot ieteikumus, kas iekļauti ēku energosertifikātos.

Lai secinātu, vai valdības attiecībā uz publiskā sektora ēkām ir gatavas izpildīt energoefektivitātes prasības, astoņu valstu - Beļģijas (Flandrijas reģions), Bulgārijas, Igaunijas, Latvijas, Lietuvas, Portugāles, Slovākijas un Ungārijas augstākās revīzijas iestādes (ARI) ir veikušas koordinēto revīziju "Publiskā sektora ēku energoefektivitāte". Koordinētās revīzijas mērķis bija novērtēt šo valstu gatavību energoefektivitātes prasību sasniegšanai publiskā sektora ēkās.

Koordinētajā revīzijā ir izkristalizējies galvenais secinājums, proti – valdības varētu darīt vairāk, lai nodrošinātu, ka publiskais sektors rāda priekšzīmi ēku energoefektivitātes jomā.

Lai demonstrētu vadošo lomu ēku energoefektivitātes uzlabošanā, valstu veiktajām darbībām vajadzētu būt daudz vērienīgākām un sistemātiskākām

Revīzijā iesaistītās ARI ir secinājušas, ka valdības varētu veikt daudz vairāk attiecībā uz publiskā sektora ēku energoefektivitāti, kā arī publiskā sektora centieniem sasniegt vadošo lomu jābūt daudz vērienīgākiem un sistemātiskākiem.

Lielākā daļa no revīzijā iekļautajām valstīm direktīvu nosacījumus ir pārņēmušas nacionālajos tiesību aktos, ir noteikušas 3% renovācijas mērķi centrālās valdības ēkām un nepieciešamos finanšu pasākumus, kā arī prasības gandrīz nulles enerģijas ēkām un nepieciešamību publiskā sektora ēkām veikt energosertifikāciju un energosertifikātus izvietot publiski pieejamā vietā. Tāpat ir izstrādātas šo prasību uzraudzības un kontroles sistēmas.

Tomēr vienlaicīgi ir secināts, ka iepriekšminēto prasību īstenošana joprojām ir izaicinājums. Analizējot, kā tiek īstenoti izvirzītie mērķi un prasības, revīzijā konstatēts, ka finansējums lielākoties ir bijis nepietiekams, turklāt finanšu pasākumu efektivitāte nav analizēta, izstrādātās uzraudzības un kontroles sistēmas nepilda savu uzdevumu, faktiski netiek veiktas nepieciešamās pārbaudes, kā arī vairāk nekā pusei iesaistīto valstu ir grūtības sasniegt 3% renovācijas mērķi.

Galvenie revīzijas secinājumi

I. Lielākajā daļā valstu ir uzbūvētas atsevišķas gandrīz nulles enerģijas ēkas, bet vispusīga valsts politika šādu ēku būvniecības veicināšanai joprojām nav noteikta

Lai arī vairāk nekā pusē no revīzijā iesaistītajām valstīm ir uzbūvētas atsevišķas gandrīz nulles enerģijas ēkas, tomēr lielākoties šādu ēku būvniecība netiek mērķtiecīgi plānota. Sešas valstis (Beļģija (Flandrijas reģions), Bulgārija, Ungārija, Lietuva, Portugāle un Slovākija) ir izstrādājušas gandrīz nulles enerģijas ēku skaita palielināšanas plānu, tomēr tikai divas (Beļģijas (Flandrijas reģions) un Ungārijas) ARI ir konstatējušas, ka plānā ir iekļauta informācija par nepieciešamajiem finanšu un citiem pasākumiem gandrīz nulles enerģijas ēku būvniecības veicināšanai.

Gandrīz nulles enerģijas ēka ir ēka ar ļoti augstu energoefektivitāti, kurā vismaz daļēji jānodrošina atjaunojamās enerģijas izmantošana

Mērķtiecīgas plānošanas trūkums attiecībā uz gandrīz nulles enerģijas ēkām rada risku, ka revīzijā iekļautās valstis, iespējams, nevarēs pilnībā pāriet uz šādu ēku būvniecību *Ēku energoefektivitātes direktīvā* noteiktajos termiņos. Tā kā visām jaunuzceltajām publiskā sektora ēkām jau no 2019.gada 1.janvāra ir jāatbilst gandrīz nulles enerģijas ēku prasībām, publiskajā sektorā ir lielāks risks šo prasību neizpildīt nekā privātajam sektoram, kuram šī prasība būs jāizpilda divus gadus vēlāk - no 2021.gada 1.janvāra. Iepriekšminētais norāda, ka publiskajam sektoram visdrīzāk neizdosies rādīt priekšzīmi un dalīties pieredzē gandrīz nulles enerģijas ēku būvniecībā.

II. Visās valstīs ir izveidota ēku energosertifikātu izsniegšanas un uzraudzības sistēma

Visās astoņās valstīs nacionālie tiesību akti nosaka ēku energosertifikātu izsniegšanas nosacījumus, kā arī neatkarīgas kontroles sistēmas izveidi ēku energosertifikātu pārbaudei. Tāpat visās valstīs ir noteiktas atbildīgās institūcijas, galvenokārt valsts iestādes, kas veic ēku energosertifikātu kvalitātes pārbaudes un uzrauga to izvietojumu publiski redzamā vietā. Tomēr izveidotajā uzraudzības sistēmā ir konstatēti trūkumi gan veikto pārbažu apjomā, gan arī veikto pārbažu kvalitātē. Lai arī sistēmas pārsvarā ir izstrādātas, faktiskās pārbaudes tiek veiktas reti vai arī nepietiekamā apjomā.

Bez atbilstošas funkcionējošas uzraudzības un kontroles sistēmas ēku energosertifikācijai kā pasākumam nav nozīmes izpratnes veicināšanā par ēku energoefektivitāti.

Ēkas energoefektivitāti nosaka energosertifikācijas procesā, izsniedzot *ēkas energoefektivitātes sertifikātu*.

Ēkas energosertifikācija ir nepieciešama, lai pieņemtu lēmumus par ēkā nepieciešamajiem uzlabošanas darbiem, nolūkā samazināt ēku enerģijas patēriņu un apkures rēķinus.

III. Vairākām valstīm ir grūtības sasniegt 3% renovācijas mērķi

Revīzijā dažādās valstīs konstatētas būtiskas atšķirības 3% renovācijas mērķa apmēra noteikšanā. Jānorāda, ka *Energoefektivitātes direktīva* pieļauj gan plašāku, gan šaurāku centrālās valdības ēku uzskaitījumu, kā arī mērķa izpildē ieskaitīt jaunuzcelto vai nojaukto valdības ēku platības.

Izmantojot šīs paredzētās iespējas, virkne valstu ir samazinājušas izmaksu apjomu un administratīvo slogu. Piemēram, Portugāle kā centrālās valdības ēkas ir noteikusi tikai valdības departamentu ēkas (neietverot valsts aģentūru ēkas), Bulgārija – tikai ministriju un aģentūru ēkas, savukārt Igaunija – valsts iestāžu un aģentūru ēkas, t.sk. valsts skolas, bet Latvija – valsts iestāžu un aģentūru ēkas, t.sk. valsts augstskolu, valsts zinātnisko institūtu, valsts muzeju un valsts sociālās aprūpes iestāžu ēkas.

Nacionālajās revīzijās konstatētais ļauj secināt, ka 2017.gada beigās puse no valstīm (Beļģija (Flandrijas reģions), Ungārija, Latvija un Igaunija) izpildīja 3% renovācijas mērķi. Tomēr vienlaicīgi revīzijā konstatēts, ka četrām (Bulgārijai, Lietuvai, Slovākijai un Portugālei) no astoņām valstīm pašreiz jau ir grūtības sasniegt mērķi. Lai arī Igaunijai līdz šim ir izdevies sasniegt mērķi, tomēr Igaunijas ARI norāda, ka, visticamāk, mērķis turpmāk netiks sasniegts. Galvenos šķēršļus mērķa sasniegšanai rada nepilnības plānošanas procesā un finansējuma pieejamībā.

Lai arī lielākā daļa revīzijas apjomā iekļauto valstu ir izstrādājušas plānu 3% renovācijas mērķa sasniegšanai, plāna izpildes uzraudzība tiek veikta tikai dažās valstīs. Tāpat dažas no ARI ir norādījušas, ka mērķa sasniegšanas uzraudzību, kā arī finansējuma koordinēšanu un uzraudzību ir iespējams būtiski uzlabot.

IV. Vairākumā valstu ir jāuzlabo valdības ēku energoefektivitātes finanšu plānošana un jāveic izmaksu efektivitātes novērtēšana

Energoefektivitātes direktīvā tiek minētas dažādas finansēšanas iespējas, kas izmantojamas ēku energoefektivitātes uzlabošanai (piemēram, aizdevumi, garantijas, granti, energoefektivitātes pakalpojumi). Tomēr revīzijā konstatēts, ka valstis šīs iespējas izmanto pieticīgi. Puse no revīzijā iesaistītajām ARI ir konstatējušas, ka nav aprēķināts nepieciešamais finansējums 3% renovācijas mērķa sasniegšanai. Revīzijas

rezultāti arī liecina, ka, lai arī dažādi izmantotie finanšu pasākumi lielākoties tiek koordinēti, tomēr šo finanšu pasākumu efektivitāte vairumā valstu nav vērtēta.

Būtiskākie nacionālajās revīzijās sniegtie ieteikumi

Katra ARI ir sniegusi ieteikumus savu valstu atbildīgajām ministrijām un institūcijām. Būtiskākie ARI sniegtie ieteikumi:

- četras ARI atzīmēja, ka publiskā sektora ēku energoefektivitāte tiktu veicināta, pilnveidojot plānošanu, tai skaitā izstrādājot visaptverošu stratēģiju publiskā sektora ēku energoefektivitātes uzlabošanai. Norādīta nepieciešamība pēc atbilstošiem rādītājiem, kā arī koordinētiem un labi plānotiem mērķiem.
- četras ARI arī norādīja, ka energoefektivitātes programmas īstenošana varētu būt efektīvāka un iedarbīgāka. ARI norādīja, ka atbildīgajās iestādēs ir jābūt atbilstošam personālam un izstrādātiem atbilstošiem pasākumiem.
- trīs ARI norādīja, ka būtu jāuzlabo datu iegūšanas veids, kā arī jāizstrādā visaptverošs un aktuāls pārskats par to ēku stāvokli un energoefektivitāti, uz kurām attiecas centrālās valdības ēku definīcija.
- piecas ARI ieteica uzlabot 3% renovācijas mērķa izpildes uzraudzības sistēmu, tai skaitā aktualizējot ēku sarakstus mērķa izpildei. ARI ieteica veikt labāku un sistemātiskāku uzskaiti par 3% renovācijas mērķa izpildi, kas papildināta ar sistemātiskām un mērķtiecīgām uzraudzības un kontroles darbībām. Turklāt nepieciešams analizēt uzraudzības un kontroles darbību rezultātus, lai pārliecinātos, ka tiek izpildīti direktīvu mērķi un prasības. Saskaņā ar iesaistīto ARI ieteikumiem valstīm jācenšas nodrošināt, lai publiskā sektora ēkas, kurām ir vajadzīgi energosertifikāti, patiešām tie būtu.
- piecas iesaistītās ARI arī ieteica palielināt energoefektivitātes uzlabošanas finansējumu attiecībā uz publiskā sektora ēkām. Piemēram, jāveic labāks finansēšanas iespēju izvērtējums, tostarp energopakalpojumu sniedzēju izmantošana, un 3% mērķa finansējumam jābūt pietiekamam un labi pārdomātam.
- visbeidzot, divas ARI ieteica īstenot vairāk energotaupības pasākumu, palielināt ambīcijas un izstrādāt pasākumus, lai nodrošinātu, ka valsts iestāžu ēkas kalpo par paraugu.